

לפרק את איראן עכשיו

מאת סא"ל (מיל') ד"ר מרדכי קידר

מבט מבס"א מס' 2,113, 4 באוגוסט 2021

תקציר: התפוררותה של איראן למדינות אתניות/לאומיות היא אפשרות ריאלית והתכנותה גוברת בהתמדה בשל התביעה המתרחבת לעצמאות בקרב המיעוטים הלא-פרסיים המהווים כמחצית מאוכלוסיית המדינה. התפוררות איראן וקריסת שלטון האייתולות יפתח דף חדש וטוב יותר בהיסטוריה האנושית.

בשבועות האחרונים מתנהלות הפגנות המוניות בשלושה מחוזות פריפריאליים באיראן המאוכלסים בקבוצות אתניות שאינן פרסיות. הבולט ביותר הוא מחוז אחוואז המאוכלס בערבים וממוקם על גדות המפרץ הפרסי, ולהפגנות בו הצטרפו המונים בחבל הכורדי בצפון-מערב איראן ובחבל האזרי בצפון המדינה.

הסיבה המיידית לפרוץ ההפגנות באחוואז היא המחסור החריף במי שתיה שנבע מהטיית מימי נחלי המחוז לאזור הפרסי של איראן הסובל מזה שנים מבצורת קשה ומהיעדר השקעות בתשתיות מים כתוצאה מהמשבר הכלכלי במדינה. בני אחוואז רואים בכך גזל של מקור מחייתם שכן בשל הטיית המים מתו בצמא אלפי פרות, כבשים ועזים המהווים את מקור מחייתם.

בעיית המים הייתה אך הקש ששבר את גב הגמל. מזה שנים סובלים תושבי אחוואז מזיהום רעיל כתוצאה מפליטת חומרים רעילים מבארות הנפט והגז וממפעלי זיקוק-נפט הנמצאים באזור, שכן כל שדות הנפט והגז של איראן מצויים במחוז זה, כמו גם נמלי הנפט שאף הם גורמים גדולים לזיהום סביבתי. החומרים הרעילים הנפלטות מתעשיית הנפט והגז האיראנית חודרים לאדמה וממנה לפירות ולירקות שאוכלים בני האזור, למי השתיה ולמימי המפרץ שאת דגיו דגים האחוואזים, אוכלים ומורעלים. כתוצאה מההרעלה, שיעור גדול מאוד של תינוקות באחוואז נולדים מעוותים ובעלי מומים מולדים קשים. ואם בזאת לא די, האיראנים הקימו באזור את הכור הגרעיני לייצור חשמל בבושהר, והטענה הרווחת בקרב בני אחוואז היא שמיקום זה נבחר כך שאם יתרחש אסון אקולוגי כתוצאה מדליפה גרעינית, דוגמת אסון צ'רנוביל, ייפגעו בני המיעוט הערבי ולא הפרסים, אדוני המדינה.

האחוואזים יצאו בעבר להפגנות נגד המשטר האיראני, והתגובה הייתה תמיד קשה ומכאיבה: מעצרים נרחבים והוצאות להורג, לעתים בתלייה על מנופים ברחובות לעיני עוברים ושבים. כאמור החל גל ההפגנות האחרון כמחאה על בעיית המים והצמא, אך מהר מאוד התפתח לדרישה ציבורית רחבה לשחרור אחוואז מ"הכיבוש האיראני". שלא במפתיע הייתה תגובת המשטר האיראני קשה: כ-25 הרוגים, כ-370 פצועים, וכ-3,400 עצורים. המספרים עלולים עדיין לגדול, אך ברור שהמשטר חושש שהרג מספר רב של אזרחים יעורר גל תגובות תקשורתיות של ארגוני זכויות אדם באירופה ובארצות הברית שתקשינה ציבורית ופוליטית על ממשל ביידן להסיר את הסנקציות מהמשטר באיראן

ולשוב להסכם הגרעין. לשם מניעת דליפת ידיעות, תצלומים וסרטונים על ההפגנות ועל התביעה לעצמאות ניתק המשטר את תקשורת האינטרנט באחוואז, אך בני האזור צילמו ונסעו לאזורים אחרים על מנת לשדר לעולם את המתרחש באזורם.

עם פרוץ ההפגנות באחוואז פרצו הפגנות תמיכה באזורים הכורדי והאזרי בצפון איראן, ובמקביל פרצו בטהראן הפגנות בהן הושמעו סיסמאות אנטי-משטריות כ"מוות לדיקטטור", "ולא עזה, לא לבנון, הכסף לבני איראן". עם זאת חשוב לציין כי למרות ההתנגדות הנרחבת למשטר האסלאמיסטי בקרב איראנים ממוצא פרסי, הם מתנגדים לדרישת המיעוטים האתניים להתנתקות מאיראן. ואכן, כאשר העליתי במפגשים עם גולים פרסים-איראנים את האפשרות שאיראן תחולק למדינות אתניות/לאומיות (פרסים, ערבים, בלוצ'ים, כורדים, תורכמנים, וכיו"ב) בדומה למה שאירע בברית המועצות, יוגוסלביה וצ'כוסלובקיה, תגובתם הייתה תמיד שלילית לחלוטין. הם שואפים כמובן לסלק את האייתולות מהשלטון, וחלקם אף מדבר על שובו של בנו של השאה וחידוש בית המלוכה, אך הם תומכים חד-משמעית בהמשך קיומה של איראן במתכונתה הנוכחית המנציח את המשך השליטה הפרסית בעממיה ומיעוטיה האתניים המרובים של המדינה .

עם זאת, אפשרות התפוררותה של איראן למדינות אתניות היא ריאלית, והיתכנותה גוברת בהתמדה בשל הדרישה הציבורית המתרחבת לעצמאות בקרב המיעוטים הלא-פרסים המהווים כמחצית מאוכלוסיית המדינה. לאחרונה אף אובחן שיתוף פעולה גדול יותר בין ארגוני אופוזיציה שונים החשים שסופו של המשטר, ואף התפרקות המדינה, הם ברי השגה .

סביר להניח שהתפוררות איראן לא תתרחש בדרכי שלום ותהיה דומה יותר למודל היוגוסלבי מאשר לזה הסובייטי, ולו בשל אי רצונו של הרוב הפרסי לאבד את מקורות הנפט, הגז, המים ומשאבי הטבע האחרים הנמצאים בשטחי המיעוטים הלא-פרסיים. גם הכבוד הלאומי הפרסי משחק תפקיד חשוב ביצר השליטה על העמים הלא-פרסיים.

ועם זאת, קריסת שלטון האייתולות והתפוררות איראן תהווה ברכה לא רק לעשרות מיליוני איראנים שישתחררו מעולו של אחד המשטרים המדכאים ביותר בעולם, ובמיוחד למיעוטיה האתניים והלאומיים של המדינה שיזכו לממש את מאווייהם הלאומיים, אלא אף לתושבי המזרח התיכון ולקהילייה הבינלאומית בכללותה. בין יתרונותיה המידיים של התפתחות זו ניתן לכלול את הפסקת החתרנות האיראנית ברחבי המזרח התיכון על מלחמות האזרחים ואי הציבות הפנימית שחוללה, חיסול גל הטרור הבינלאומי שהפיצה איראן בארבעת העשורים האחרונים (על תעשיית הסמים וזיוף הכספים והלבנתם שנלוו לו), והחשוב מכל - חיסול פרויקט הנשק הגרעיני האיראני המאיים על שלומם וביטחונם של המזרח התיכון והקהילייה הבינלאומית.

על מדינות העולם לתמוך נמרצות במאבק המיעוטים האתניים/לאומיים באיראן במשטר האסלאמיסטי (כמו גם במאבק הרוב הפרסי במשטר זה) ובחירתם לפירוק המדינה האיראנית, ומטבע הדברים נודע לאצות הברית תפקיד מרכזי בתמיכה זו. אם אכן מונע ממשל ביידן על-ידי שיקולי זכויות אדם כפי שדובריו מצהירים חדשות לבקרים, הרי שעליו לזנוח לאלתר כל כוונה לשוב להסכם הגרעין ולהסיר את הסנקציות ממשטר האייתולות, ותחת זאת להשקיע את כל משאביו - גלויים וחשאיים, אזרחיים וצבאיים - בסיוע למיעוטים באיראן להשתחרר מטבעת החנק הפרסית על גרונם, ולכל אזרחי איראן להשתחרר ממשטר רודני מדכא.

- סגן אלוף (מיל") ד"ר מרדכי קידר הוא מרצה ללימודי הערבית ולימודי המזרח התיכון באוניברסיטת בר-אילן וחוקר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים.